

„De taak der Overheid ten opzichte van de Hygiëne in de school“.

Onder bovenstaanden titel verscheen No. 26 van de uitgaven van 't Gereformeerd Schoolverband, van de hand van Dr. C. J. Honig, arts te Amsterdam. Wat van deze gansche serie van publicaties geldt, dat ze n.l. een verdienstelijk werk is voor onze scholen, kan in 't bijzonder gezegd worden van deze brochure van Dr. Honig. Het moeilijke vraagstuk van de zorg der Overheid voor onze gezondheid komt daarin aan de orde. En in Nederland, zoowel als in andere landen, is dat een zeer punt. Wij kennen ook hier de pretenties van de medische wetenschap, die wel eens gebruik heeft weten te maken van de machtige hand der Overheid, om in te grijpen in de vrijheid van den mensch, waar dit nog niet altijd noodig was en ook nog lang niet altijd ongevaarlijk bleek. We denken hier aan wat we in de laatste maanden omtrent vaccinatie beleefd hebben.

Voor een arts is het wel een beetje moeilijk, in onze dagen over een dergelijk onderwerp te schrijven. Dr. Honig heeft die moeilijkheid gevoeld en op meesterlijke wijze overwonnen. Hij komt op voor de verdiensten, die de medische wetenschap heeft, natuurlijk, maar laat zich toch geen oogenblik verleiden, om van de lijn van het goede anti-revolutionaire beginsel af te wijken.

't Sprekt vanzelf, dat zijn betoog voornamelijk neerkomt op de behandeling van de vraag, in hoeverre de schoolarts een plaats moet hebben in de zorg der Overheid ten opzichte van de hygiëne in de school. Vóór en tegenstanders laat hij eerlijk aan het woord komen. Dr. Rijk Kramer en Dr. Hamburger krijgen oven goed een beurt als Dr. van Dieren en Dr. van Slaveren. 't Wordt duidelijk, dat we hier maar niet eenvoudig klaar zijn met te zeggen, dat de ouders voor de kinderen moeten waken. Die kinderen mogen niet worden opgeofferd aan het bekrompen inzicht of aan den onwil der ouders. Bovendien zijn zieke kinderen een gevaar voor de anderen, waarmee ze in dezelfde klas, op dezelfde bank zitten. Aan den anderen kant is evenwel aan het optreden van schoolartsen een groot gevaar verbonden n.l. dat men er toe komt, de kinderen in medische behandeling te nemen. Daar moet om principiële redenen streng tegen gewaakt worden; daarmede zou de Overheid inderdaad een terrein betreden, dat het hare niet is. De ouders, die wel oog hebben voor een goede lichamelijke verzorging zouden daartegen gegrende bezwaren kunnen inbrengen. Bovendien zou het aan andere ouders maar al te gemakkelijk gemaakt worden. Die zouden wel graag in deze, als in alle andere zaken, steunen op de Overheid. Aan een goede ontwikkeling van het volksleven zou dit niet bevorderlijk zijn. Om de lijn van de redeneering van Dr. Honig even aan te geven en meteen aan te dringen op de lezing en overweging van zijn denkbeelden, schrijf ik hier de stellingen af, waarmee het geschrift eindigt.

1. De huidige regeling van Regeeringswege biedt onvoldoende waarborg voor goede hygienische verhoudingen in de school.
2. Ten einde hierin verbetering te brengen is een nieuw wetsontwerp op de gezondheidsdiensten noodzakelijk.
3. Alleen medisch-hygiënisch schooltoezicht kan de verbetering brengen.
4. Van Anti-revolutionair standpunt kan alleen dan het schoolartsentoezicht gesteund worden, indien het gebracht wordt onder de overheidszorg voor de volksgezondheid.
5. Schoolartsen dienen zich van alle medische behandeling te onthouden.
6. Medische behandeling van schoolkinderen door de Overheid is met Anti-revolutionaire beginselen onverenigbaar en dienovereenkomstig voor de ontwikkeling van het volksleven nadeelig.
7. Het medisch onderzoek van schoolkinderen kan slechts met toestemming der ouders plaats vinden.
8. Een goede schoolartsdienst, op principiële zuivere basis, is, met medewerking der onderwijzers, de beste waarborg, dat de schadelijke invloeden van het schoolleven zooveel mogelijk worden weggenomen.
9. Een schoolartsdienst kan de Regeering van advies dienen inzake wettelijke voorschriften voor het schoolleven, optreden voor den onderwijzer bij hygiënische gevaren en door middel van tijdige waarschuwing aan de ouders een belangrijk steun bieden bij het volbrengen van hun opvoedingstaak.
10. Indien algemeen medisch schooltoezicht op alle scholen wordt gewenscht, zal dit alleen mogen geschieden met veiligstelling van de zelfstandigheid van het onderwijs en van de onaantastbare rechten van het huisgezin.

Heel wat voorstanders van den schoolarts zullen de brochure te mak vinden. Dr. Honig zelf zal niet meenen, dat de oplossing reeds gevonden en de moeilijkheden reeds overwonnen zijn, maar dat neemt niet weg, dat zijn brochure ons op den goeden weg houdt en verder leidt.

exact-intellectuele ontwikkeling en romantiek, een vaak verborgen strijd tusschen de eischen van hoofd en hart. En in die positie nu kwamen de boeken van Jules Verne voor beide „partijen“ de oplossing brengen, volstrekt eenig in hun soort, maar precies de bestaande behoeften vervullend en daarom stormenderhand en volkomen het terrein der algemeene belangstelling veroverend.

F. van Raalte in zijn „Handelsblad“-artikel: „De romantiek der techniek“ wijst daarop als hij zegt: „Jules Verne heeft de gave gehad, paradoxaal de techniek uit te hewijken aan de romantiek... In den tijd, waarin de opvatting ontstond, dat kennis macht is... liet Verne zien, welke verrassende mogelijkheden te wachten zouden zijn en hoe de techniek dienstbaar kon worden gemaakt aan begeerenswaardig avontuur“.

En dan toont hij verder aan, hoe dat „hewijken van natuurwetenschappelijke techniek en romantiek een... harmonieuze verbintenis werd“ Want „de menscheit zoekt, zeer zeker ook in een tijd, waarin alleen intellectuele ontwikkeling van alle kanten wordt aanbevolen, een uitweg voor die gemoedsbehoefte, die behoort tot het domein der romantiek: het avontuurlijke, het fantastische, het ongewone, dat schooner schijn heeft dan het gewone dingen van alle dagen. Het optreden van Jules Verne was niet een reactie tegen de overheersching van het intellectuele weten, ging niet in tegen de belangstelling in de mogelijkheden van natuur en techniek, geenszins. Hij gebruikte juist de uitvindingen en toekomstmogelijkheden als motif voor het scheppen van den schoonen schijn der romantiek“.

Duidelijker en beter kan het wel niet gezegd worden: Jules Verne's werk „de harmonieuze verbintenis tusschen natuurwetenschappelijke techniek en romantiek“! En daarmee is dan ook uitgedrukt de betekenis, die Verne's boeken hebben gehad in literatuur-historischen zin: als zeer speciale boeken van den tijd, zich aansluitend bij een strooming, die de literatuur van die dagen beheerscht, vormen ze metterdaad ook een schakel in den ontwikkelingsketen der literatuurhistorie, al zijn ze dan in zichzelf ook weinig literair.

Dat hierin ligt de verklaring van den opgang van Verne's romans in zijn eigen tijd, zegt Van Raalte in het genoemde artikel terecht: „dit nu maakte, dat zijn boeken met schier onleschbare begeerte opgenomen werden en in vele talen vertaald“.

Maar het is ook de betekenis, die ze hun waarde heeft doen houden tot op onze dagen toe. Nog altijd worden de boeken van Jules Verne verslonden door onze jonge menschen; ze staan zelfs bij geen enkel modern jongensboek ten achter, wat de waardeering betreft. Er zijn tal van boeken, die de werkelijkheid beschrijven van onderzeeboten en vliegmaschinen, die een spannend verhaal ophangen van verre tochten onder de golven en avontuurlijke reizen door de lucht; ze zijn op moderne manier uitgegeven en voortreffelijk geïllustreerd — maar ze verdringen de Jules Verne-boeken met hun veronderden klein-letter druk en onderwetsche prentjes niet in een groote bibliotheek voor jongeren, die ik leid, en waarin de beste moderne reisverhalen zijn opgenomen. Gaan de romans van Jules Verne van hand tot hand. Zelfs moest ik, kort geleden, eenige exemplaren vernieuwen, omdat ze door het veelvuldig gebruik totaal versleten waren! En hetzelfde verschijnsel constateert ook Van Raalte aan het slot van zijn artikel.

Zeker is dat voor een deel gevolg van hun opvoedkundige waarde, zooals Van Raalte zegt: „(Verne... geeft zijn lezers veel aardrijkskundige en natuurkundige kennis...“ Maar de eigenlijke verklaring ligt voor mijn gevoel toch in precies dezelfde omstandigheid, die ze in hun eigen tijd zoo gezocht deed zijn: ze beteekenen nog, ook voor onze dagen, de harmonische verbintenis tusschen natuurwetenschappelijke techniek en romantiek, ze vervullen nog de behoefte aan het fantastische, avontuurlijke, aan den schoonen schijn, bij een jeugd, die 't grootste deel van den dag aan intellectuele, ook exact-intellectuele belangen zich te wijden heeft. En ze doen dat precies op de manier, die de jonge lezers wenschen: boeiend, altijd onderhoudend, met een grooten zin voor humor (men denke b.v. maar aan Passopartout, Philius Fogg's knecht) en de meest stoute verbeeldingskracht.

De hoogste onderscheidingen zijn Jules Verne te beurt gevallen: hij is benoemd tot lid van de Société de Géographie te Parijs, de Académie Française bekroonde verschillende van zijn boeken, met bijna verstelijke eer en in tegenwoordigheid van députés van Europeesche mogendheden is hij begraven, toen hij in Maart 1905 was overleden. Maar we behoeven deze en dergelijke argumenten niet, om een herdenken van zijn geboortedatum te motiveeren. Meer dan deze, gerechtvaardigde en op zichzelf zeker betekenisvolle erkenningen, spreekt de waardeering, die Jules Verne gevonden heeft bij duizenden lezers, ouderen en jongeren, en de plaats, die zijn werk nog altijd inneemt, in de onafzienbaar breede rij van boeken en romans, die de moderne tijd kent.

C. T.

vele opzichten nog in haar eerste opkomst, de aardrijkskunde. En hoewel hij tien jaar lang een betrekking vervulde, die in de lijn van zijn opvoeding lag, zijn voorkeursstudie liet hij nimmer varen. Zelfs niet in den tijd, toen hij meende, dat het schrijven van toneelstukken zijn werk worden zou. Eerst toen hij zich van dat ambt had losgemaakt, kon hij zich geheel aan zijn liefhebberijstudies wijden, zich volkomen in zijn interesse-sfeer verplaatsen en toen kwamen zijn beroemd-geworden boeken, welker aantal tusslote tot ruim 100 is geklommen.

Ins dragen de boeken van Jules Verne een natuurwetenschappelijk-geografisch karakter. Maar daarmee is lang niet alles gezegd, is zelfs het voornaamste nog niet genoemd. Want het meest karakteristieke, het absoluut-eigene ervan is het stout-fantastische, het boven alle grenzen van werkelijkheid zich verheffende, het als visionair-vooruitgrijpende op wat veel latere tijden en veel verder ontwikkeling hebben gebracht. Zijn vindingrijkheid, gepaard aan door ernstige studie verkregen kennis, vooral ook theoretische kennis, deed hem schepingen fantaseeren, die bij den toenmaligen stand der techniek wonderbaarlijken waren, utopieën, en die hij nochtans met een uitvoerigheid beschreef en met een verbluffende zekerheid, als ging hij uit van bekende realiteiten. Een, ik zou haast zeggen klassiek-geworden Nautilus, waarmee kapitein Nemo 20.000 mijlen onder zee de geweldige dingen waarnaar, was louter een fantasie-spinsel, maar heel het ingewikkelde mechanisme van de boot wordt beschreven, als was de moderne onderzeeër den Schrijver bekend. De beroemde luchtballon, waarin de vijf-vegen tocht werd ondernomen, was geheel een product van verbeelding, maar gebouwd naar de beginselen, die de gegevens zijn gebleken van de moderne aviatiek. En, om nog een derde voorbeeld te noemen, het monsterkanon van Staalstad, dat zijn projectiel wegwierp tot buiten de aantrekkingskracht der aarde en dat toch een al te gedurfde speculatie scheen op technische vervolmaking, het is ten slotte gebaseerd op de principes, die in het moderne geschut hun toepassing hebben gevonden.

Dat is het merkwaardige van Jules Verne's boeken. Ze zijn onbegrensd fantastisch, maar die fantasie spruit voort uit een zien van mogelijkheden, ze waren, in dien tijd, schier ongerijmd denkbeeldig en intusschen is dat denkbeeldige gebleken feitelijkheid te kunnen worden, zij het dan in meer concreten vorm, dan die van Verne's geïdealiseerde theorieën. Wat hij zich in hoogvliegende visioenen voorstelde: een boot onder water en een vervoermiddel boven den grond, een kracht-omzetting van luchtdruk en practisch-aanwenden van lichtgolven, 't is in den onderzeker, het lichtschip, het zware geschut, de radiografie realiteit geworden, technisch misschien anders dan hij het construeerde, maar op hetzelfde beginsel gebaseerd. En bij zijn talloze verhalen van wonder-uitvindingen en ongehoorde avonturen was de technische uit-eenzetting zoo zorgvuldig en uit de samengebrachte gegevens zoo logisch opgebouwd, dat vrijwel geen enkel boek een Münchhausen-vertelsel was, maar, ook toentertijd, als in abstracto mogelijk kon worden aanvaard. Een eenvoudige, maar duidelijk voorbeeld daarvan is de kostelijke roman, die wel een van zijn allerbekendste geworden is: „De reis om de wereld in 80 dagen“. Dat verhaal, in zijn humoristisch slot, is gegrond op het niet te ontkennen feit, dat men, reizend van het Westen naar het Oosten, elken dag vier minuten wint!

In die ver-reikende toepassing van theoretische feiten en mogelijkheden, en in de omzetting van zulke constructies tot verhalen van werkelijk gebeuren, lag en ligt de bekoring, die van Jules Verne's boeken uitging en nog altijd uitgaat. En dat is het ook, wat de Schrijver een plaats geeft in de literatuurgeschiedenis.

Jules Verne's tijd was de periode van het opwaken der natuurwetenschappelijke studie. In de overtuiging, dat exacte kennis macht betekende over en voor de toekomst, bracht men sterk op den voorgrond het streven naar intellectuele ontwikkeling. Natuurkunde, Wiskunde, Scheikunde werden de wetenschappen, belangrijker dan alle andere, in haar toepassing geheel ongekende mogelijkheden openend. En mede onder invloed van nieuwere cosmogonische ideeën, gingen ze steeds meer het denken beheerschen, kwamen zelfs bij de intellectuele vorming op het eerste plan te staan.

Aan den anderen kant echter was er nog altijd de romantiek, wel, toen Verne begon te schrijven, in haar naboei, maar toch nog invloed oefenend. Haar fantastische schepingen, haar spannende avontuurlijkheid, haar op het gemoedsleven gericht sentiment, haar idealiseeren van edelmoedigheid en ridderlijkheid, hadden nog steeds vat op de menschen, in 't bijzonder op de jonge menschen. Te midden van, vaak tegenover, de strenge eischen der exacte wetenschappelijkheid, was immers de romantiek vluchthaven der ontspanning; zij bevredigde den honger van het gemoed, die bij al de intellectualistische kennis ongestild bleef.

Er was alzoo bij de menschen van Jules Verne's tijd een moeilijk in balans te brengen zucht naar

erland aan den nemen. Hoe zij het midden der krachten van moedelijk werk arbeid veel gold leden. nheid met den alle de kerken ken en finanti-mvattend werk, iekking recht-de kerkeraden, len zijn voorbehouden collecte de van dit op-onze kerkelijke

haar commissie tadig toevloeden ten.

samenkomsten van het verblijf van ons volk, den worde ge-zich aangorden a dat worde ge-gebed niet ver-lieven!

ode-voornoemd,

ssor. a. 3. Ze scriba.

dering hieraan

msterdam van

hand aan den

orden gezocht r kerken niet

waren.

oom van onge-zal stuwten.

i dam worden

te Olympische doelingen naar

et zuivere Cal-ton weggelegd.

as: overnemen.

or gebrek aan prijsgeven.

den gestrooid, i bekroond.

ichten met een

handen hebben

edrag zij kun-nen zij maat

alle kollektien

ger bij de kom

geval: de zaak

HEPT.

T.

orte-dag.

et 100 jaar ge-schrijver Jules

verband met

feit, willen we

wijden aan de

letterarbeid van

t dan, dat zijn

en zin behoort

ustenaar mlt

aspiraties, die

t mannen als

ten in toneel-

el onopgemerk

d kon hij in

nden. Pas toen